

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

Turakulov Buri
Norboyevich

psixologiya fanlari bo'yich falsafa doktori (PhD)
Chirchiq davlat pedagogika universiteti,
"Psixologiya" kafedrasi dotsenti

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARNING EKOPSIXOLOGIK KOMPETENTLIGINI TAKOMILLASHTIRISH MUHIM PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarning ekopsixologik kompetentligini takomillashtirish muhim pedagogik muammo sifatida, bo'lajak o'qituvchilarning ekologik kompetentligini yaxshilashga bag'ishlangan. ekopsixologik ta'limi fanlararo ekologik madaniyatini shakllantirish haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, ekopsixologik, yekologiya, boshlang'ich sinf, o'qituvchilar, kompetentlik, takomillashtirish, pedagogik, psixologik, atrof-muhit.

Аннотация. Совершенствование экопсихологической компетентности будущих учителей начальных классов как важная педагогическая проблема посвящена совершенствованию экологической компетентности будущих учителей. экопсихологическое образование рассматривается как междисциплинарное формирование экологической культуры.

Ключевые слова: образовательная, экопсихологическая, экологическая, начальная школа, педагогическая, компетентностная, оздоровительная, педагогическая, психологическая, экологическая.

Annotation. Improving the psychological competence of future primary school teachers as an important pedagogical problem is devoted to improving the

environmental competence of future teachers. ecopsychological education is considered as an interdisciplinary formation of ecological culture.

Key words: educational, psychological, environmental, primary school, pedagogical, competence, wellness, pedagogical, psychological, environmental.

Kirish. Yangi O‘zbekistonda zamonaviy ta’lim muassasalaridagi integratsiyalashgan ta’lim, o‘quvchining bilim faoliyati va mustaqil fikrlash hamda o‘quv amaliyotida yo‘naltirish ta’lim sifatida yangi natijalarga erishishga yordam beradi. Atrof-muhitni muhofaza qilish konsepsiyasida belgilab berilgan atrof-muhitni muhofaza qilish konsepsiyasi yangi O‘zbekistonning ekologik ta’lim-tarbiyasida “Yangi O‘zbekistonni barpo etish ekologik tarbiyalashda atrof-muhitni muhofaza qilish konsepsiyasida belgilangan «Aholining ekologik madaniyatini oshirish, atrof-muhitni muhofaza qilish sohasida davlat organlari faoliyatining oshkorlik darajasini oshirish va fuqarolik jamiyatining rolini kuchaytirish”. Shu munosabat bilan O‘zbekistonda iqlim o‘zgarishi bo‘yicha Parij kelishuvini amalga oshirish bo‘yicha Milliy harakatlar rejasi, 2019-2030, 2030-yillarda “yashil” iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha strategiyalar, yangi davlat boshqaruvini shakllantirish bo‘yicha Milliy harakatlar rejasi ishlab chiqildi va qabul qilindi[1] tizimi Barqaror rivojlanish sohasida ekologik ofatlarning oldini olish kabi ulkan maqsadlarni amalga oshirishda o‘quvchilariga ekologik ta’lim berish texnologiyasini taqdim etish.

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining ekopsixologik kompetensiyasini oshirish ularga ham ekologik, ham psixologik tamoyillarni o‘z ichiga olgan mustahkam nazariy asoslar berishni nazarda tutadi. Ekopsixologik kompetensiyani ta‘minlovchi nazariy asoslardan biri ekologik ta’lim konsepsiyasidir. Ekologik ta’lim atrof-muhit bilan bog‘liq xabardorlik, bilim, munosabat va ko‘nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari ekologik ta’limni o‘qituvchilar malakasini oshirish dasturlariga integratsiyalashgan holda ekologik tizimlar va ularning ahamiyati, shuningdek, o‘quvchilar o‘rtasida barqarorlik va ekologik savodxonlikni oshirish strategiyalari haqida chuqur tushuncha hosil qilishi mumkin.

Yana bir muhim nazariy asos ekologik psixologiya sohasidir. Atrof-muhit psixologiyasi odamlar va ularning jismoniy muhiti o‘rtasidagi o‘zaro tasirni va bu muhitlarning xulq-atvor, farovonlik va ta’lim natijalariga qanday tasir qilishini o‘rganadi. Atrof-muhit psixologiyasini o‘rganish orqali bo‘lajak o‘qituvchilar tabiat bilan bog‘liqlik hissini uyg‘otadigan qo‘llab-quvvatlovchi, qiziqarli va barqaror o‘quv muhitini yaratish haqida tushunchaga ega bo‘lishlari mumkin.

Tadqiqot va tahlil. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining ekopsixologik kompetensiyasini takomillashtirishdan maqsad ularni o‘quvchilar va tabiat o‘rtasidagi chuqur aloqani rivojlantirish uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma va munosabatlar

bilan qurollantirishdir. Kuchli ekopsixologik kompetensiyani rivojlantirish orqali o'qituvchilar tabiatga bo'lgan hurmatni ilhomlantirishi, barqaror amaliyotlarni targ'ib qilishlari va o'quvchilar orasida atrof-muhitni muhofaza qilishni rag'batlantirishlari mumkin.

Ekopsixologik kompetensiyani takomillashtirishning asosiy maqsadlaridan biri o'qituvchilarga inson farovonligi va atrof-muhit salomatligining o'zaro bog'liqligini tushunishga yordam berishdir. Tabiatning aqliy, hissiy va jismoniy farovonligimizga tasirini tan olgan holda, o'qituvchilar tabiatga asoslangan mashg'ulotlar va ochiq havoda o'rganish tajribasini o'z o'quv dasturlariga kiritishlari mumkin. Masalan, ular o'z o'quvchilarini tabiatda sayr qilishlari, bog'dorchilik loyihalari bilan shug'ullanishlari yoki atrof-muhit mavzularini o'z darslariga kiritishlari mumkin.

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining ekopsixologik kompetensiyasini oshirish yosh o'quvchilarda ekologik xabardorlikni va barqaror amaliyotni rivojlantirish uchun juda muhimdir. Bu o'qituvchilarni ekologik ta'limni o'quv dasturiga samarali kiritish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va munosabatlar bilan qurollantirishni nazarda tutadi.

Bo'lajak o'qituvchilar ekologiya, atrof-muhit fanlari va barqaror rivojlanishning asosiy tushunchalari bilan tanishadilar. Ular iqlim o'zgarishi, ifloslanish va biologik xilma-xillikning yo'qolishi kabi muhim ekologik muammolar haqida tushunchaga ega bo'ladilar. Bu bilim ularga o'z talabalariga to'g'ri va dolzarb ma'lumotlarni yetkazishga yordam beradi. O'qituvchilar inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlarni psixologik nuqtai nazardan o'rganadilar. Ular tabiatning ruhiy salomatlik va farovonlikka qanday ta'sir qilishini, tabiatga asoslangan faoliyat va tajribalarni o'zlarining o'qitish amaliyotiga qanday kiritishni o'rganadilar. Tabiatning inson psixologiyasidagi afzalliklarini tushunib, ular ekologik toza xatti-harakatlarni targ'ib qilishlari va bolalarni tabiiy dunyo bilan bog'lanishga undashlari mumkin.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ekopsixologik kompetensiyasini oshirish bir necha sabablarga ko'ra hal qiluvchi ahamiyatga ega. Birinchidan, bu ularga inson va tabiat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni chuqur anglash va tushunishga yordam beradi. Bu tushuncha keyinchalik ularning o'quvchilariga o'tishi mumkin, bu esa atrof-muhitga ongli shaxslarni shakllantirish mumkin. Ekopsixologik kompetensiyani oshirish orqali o'qituvchilar tabiatga asoslangan ta'lim tajribalarini o'z o'quv dasturlariga samarali kiritishlari mumkin. Bunday yondashuv talabalarning o'quv faoliyatini, shuningdek, ularning jismoniy va ruhiy farovonligini oshirishi ko'rsatilgan. Masalan, o'quvchilarni ochiq havoda sayr qilish yoki tabiatga asoslangan mashg'ulotlarni darslarga qo'shish qiziqishni uyg'otadi, ijodkorlikni rivojlantiradi va o'quv jarayoniga umumiy faollikni oshiradi.

Bundan tashqari, ekopsixologik kompetensiyani rivojlantirish o'qituvchilarga o'z talabalariga atrof-muhit muammolari va barqaror amaliyotlar haqida ma'lumot berish imkoniyatini beradi. Ekopsixologik kompetensiyani takomillashtirish, shuningdek, o'qituvchilarga o'quvchilar va tabiiy dunyo o'rtasidagi o'sib borayotgan ekologik muammolarni bartaraf etishga imkon beradi. Bugungi kunda dunyoning rivojlanayotgan mamlakatlarda ekologik ta'lim uchta asosiy – tizimli, g'oyaviy, istiqbolli tushunchalar orqali fanlararo o'quv predmeti sifatida o'quvchilarda tabiatga estetik munosabat va amaliy ko'nikmalar shakllantiriladi[3,4.]

Metodika. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarning ekopsixologik kompetentligini takomillashtirish uchun quyidagi metodikalardan foydalanish mumkin.

O'qituvchilar uchun psixologik bilimlarni o'rganish. O'qituvchilar o'zlarini tarbiyalash va o'qitish jarayonida talabalarning psixologik davolashini tushinishlari uchun psixologik bilimlarni o'rganishadi. Bu bo'limda psixologik tadqiqotlar, ma'lumotlar va kirishlar jamlanmasidan foydalanish tavsiya yetiladi.

Kooperativ o'qitish usullari. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarning ekopsixologik kompetentliklarini takomillashtirish uchun kooperativ o'qitish usullari qo'llanilishi mumkin. Bu usulda o'qituvchi talabalarga bir-biriga qo'shib ishlash va guruhlarda ko'p muhokama qilish imkoniyatini beradi. Bu usul o'qituvchilarning tarbiyalanishda empatiya, hamkorlik va tushuncha yetishtirishga yordam beradi.

Reflexiv didaktika. O'qituvchilar o'qitish jarayonida o'zlarining amalga oshirdiklarini dasturlash va baholash jarayonlarda foydalanish mumkin.

Natijada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarning ekopsixologik kompetentligini takomillashtirish quyidagicha.

Muvaffaqiyatli pedagogik muloqot. O'qituvchilar ekopsixologik kompetentligini takomillashtirgan bo'lsa, ular o'quvchilar bilan qattiq bog'lanish yaratish va ularga tasavvur qilish qobiliyatini rivojlantirishlari mumkin bo'ladi. Bu esa o'quvchilarning sinfdagi qatnashishini oshirib, o'z fikrlarini bayon yetish va maslahatlar berish sahifasidan o'quvchilarning oqibatlarini oshirish bag'ishlangan bo'ladi.

O'quvchilarga muammo yechishni o'rganish. Ekopsixologik kompetentlikka yega bo'lgan o'qituvchilar o'zlarini o'quvchilarning muammo va muammolariga zamonaviy yechim topishda ko'maklashadi. Bu, o'qituvchilarning o'quvchilariga qarab, ularning muammolarini tahlil qilib, ularni o'z-o'zini ilg'or qilib yechib olishlari va bu jarayonni o'quvchilar bilan birgalikda muvaffaqiyat bilan amalga oshirishlari bilan bog'liq.

Xulosa, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarning ekopsixologik kompetentligini takomillashtirishda o'qituvchilar o'quvchilarning psixologik va

tasavvur qilish qobiliyatini oshiradi, o'qituvchilar o'quvchilarning ykopsixologik rivojlanish jarayonini tushunish va nazorat qilishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «2030-yilgacha bo'lgan davrda O'zbekiston Respublikasining atrof-muhitni muhofaza qilish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi PF-5863-son farmoni Toshkent, 2019-yil 30-oktyabr.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг ПФ-5538-сон фармони, 05.09.2018 йил.

3. Kuchkinov, A. Yu. "Sinf dan va maktabdan birgalikda mashg'ulotlarda o'quvchilarni tabiatni e'zozlash ruhida tarbiyalash texnologiyasi". Boshlang 'ich'lim jarayoniga innovatsion ishlab chiqarish respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari (2019): 189-192.

4. Yuldashovich, Kuchkinov Abdumalik, and Yadgarova Kholi. "A MODEL FOR THE FORMATION OF PRIMARY EDUCATION STUDENTS'CAREFUL ATTITUDE TO NATURE IN EXTRA-CURRICULUM ACTIVITIES." *European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies* 2.11 (2022): 68-74.